

Cele badania GATS

GATS (ang. Global Adult Tobacco Survey - GATS) jest ogólnostanowowym badaniem sondażowym, pozwalającym na systematyczne monitorowanie częstości palenia tytoniu oraz używania tytoniu bezdymnego wśród osób dorosłych. Badanie to jest również narzędziem do obserwacji kluczowych wskaźników działań na rzecz ograniczania następstw palenia tytoniu.

Badanie GATS jest przeprowadzane na reprezentatywnej próbie populacji, przy użyciu wystandaryzowanego protokołu we wszystkich objętych badaniem krajach. Zebrane za pomocą GATS dane pozwolą na efektywne planowanie, wdrażanie oraz ocenę działań na rzecz ograniczania następstw palenia tytoniu. Pomogą również wypełniać zobowiązania zawarte w Ramowej Konwencji Światowej Organizacji Zdrowia o Ograniczeniu Użycia Tytoniu (WHO FCTC) w zakresie generowania danych porównywalnych wewnątrz kraju oraz między krajami.

Światowa Organizacja Zdrowia stworzyła MPOWER, pakiet sześciu opartych o dowody naukowe programów ograniczających używanie tytoniu. Obejmują one:

- **M**onitorowanie użycia tytoniu i polityki zdrowotnej
- P**rzeciwdziałanie narażeniu na dym tytoniowy
- O**ferowanie pomocy zaprzestającym palenia
- W**yraźne ostrzeżenie przed skutkami palenia
- E**gzekwowanie zakazów reklamy, promocji i stosowania sponsoringu przez przemysł tytoniowy
- R**egularne podnoszenie podatków od tytoniu

Metodologia GATS

We wszystkich krajach objętych badaniem GATS zastosowano tę samą metodologię, obejmująca podstawowe dane o respondencie oraz dane na temat używania tytoniu (palenia i używania tytoniu bezdymnego), rzucania palenia, biernego palenia, ekonomicznych aspektów palenia tytoniu, informacji w mediach na temat tytoniu oraz postrzegania, wiedzy i postaw wobec używania tytoniu i polityki regulacyjnej.

W Polsce badanie GATS zostało przeprowadzone przez Centrum Onkologii-Instytut w Warszawie, Warszawski Uniwersytet Medyczny oraz Pentor Research International pod nadzorem Ministerstwa Zdrowia i Biura Światowej Organizacji Zdrowia w Polsce.

Badania terenowe zrealizowano pomiędzy listopadem 2009 r. a marcem 2010 r. w gospodarstwach domowych osób powyżej 15 roku życia.

Aby zapewnić reprezentatywność wyników badania w skali kraju zastosowano wielowarstwowy dobór próby, uwzględniający administracyjny podział kraju. Wybrano 14 000 gospodarstw domowych z bazy adresowej Głównego Urzędu Statystycznego. W każdym gospodarstwie domowym wybrano losowo jednego respondenta do udziału w badaniu.

Odpowiedzi ankietowanych zebrano używając elektronicznych urządzeń przenośnych (palmtopów) metodą wywiadu indywidualnego z każdą z wybranych osób. Ogółem przeprowadzono 7 840 pełnych wywiadów, a współczynnik realizacji próby wyniósł 65.1%.

GATS w liczbach

Używanie tytoniu

- Codziennie pali tytoń 33.5% dorosłych mężczyzn (5.2 mln) i 21% dorosłych kobiet (3.5 mln) - łącznie 27% osób dorosłych (8.7 mln). Okazjonalnie pali 1.1 miliona Polaków (około 3.3% u obu płci). Ogółem, obecnie pali (okazjonalnie lub codziennie) 30.3% dorosłych Polaków (9.8 mln.).
- 47.4% mężczyzn z wykształceniem zasadniczym zawodowym pali tytoń.
- 37.4% kobiet między 50. a 59. rokiem życia pali tytoń.

Zaprzestanie palenia

- 35.1% palaczy podjęło próbę rzucenia palenia w ciągu ostatnich 12 miesięcy.
- 5 na 10 obecnych palaczy planuje lub rozważa rzucenie palenia.
- 4 na 10 obecnych palaczy nie zamierza zaprzestać palenia.

Bierne palenie

- 44.2% dorosłych (14.1 miliona) jest narażonych na wdychanie dymu tytoniowego w domu.
- 33.6% dorosłych (4.3 miliona) jest narażonych na wdychanie dymu tytoniowego w miejscu pracy.
- Niepalący są najczęściej narażeni na bierne palenie w barach, pubach i klubach nocnych (87.6%), restauracjach, kawiarniach (50.9%) oraz w domu (28.0%).

Ekonomiczne aspekty palenia

- 8.5% obecnych palaczy pali papierosy pochodzące z nielegalnego źródła*.

Informacja na temat tytoniu

- 61.8% dorosłych zetknęło się z informacjami ostrzegającymi przed paleniem papierosów w radiu i telewizji.
- 17.7% obecnych palaczy rozważało zaprzestanie palenia po zobaczeniu ostrzeżeń na paczkach papierosów.
- "Twój lekarz lub farmaceuta pomoże Ci rzucić palenie" było ostrzeżeniem dodatkowym na paczkach papierosów najczęściej pamiętanym przez obecnych palaczy rozważających zaprzestanie palenia.
- 1 na 4 dorosłych zetknął się z reklamą, promocją lub działaniami przemysłu tytoniowego w zakresie sponsoringu.

Postrzeżenie, wiedza i postawy wobec palenia tytoniu

- 92.6% dorosłych Polaków jest przekonanych, że palenie wywołuje raka płuca, 79.9% uważa, że palenie jest przyczyną zawału serca, a 61.8% dorosłych Polaków sądzi, że palenie wywołuje udar mózgu (wylew).
- 48.3% dorosłych opowiada się za podniesieniem podatków na wyroby tytoniowe.
- 64.7% dorosłych popiera całkowity zakaz palenia w miejscu pracy, a 46.9% w lokalach gastronomicznych.
- 41.3% dorosłych popiera całkowity zakaz produkcji i sprzedaży wyrobów tytoniowych.

Palenie tytoniu

PALĄCY TYTOŃ	MEŻCZYŹNI(%)	KOBIETY(%)	OGÓLEM(%)
Osoby kiedykolwiek palące	63.4	41.5	52.0
Obecnie palący ¹	36.9	24.4	30.3
Codziennie palący	33.5	21.0	27.0
Okazjonalnie palący	3.3	3.4	3.4
Byli codzienni palacze ² (wśród wszystkich dorosłych)	21.8	11.3	16.3
Byli codzienni palacze ² (wśród kiedykolwiek codziennie palących)	38.3	33.7	36.5
Nigdy niepalący	36.6	58.5	48.0

UŻYWAJĄCY TYTONIU BEZDYMNEGO

	MEŻCZYŹNI(%)	KOBIETY(%)	OGÓLEM(%)
Obecnie używający tytoniu bezdymnego	1.0	0.1	0.5

Zaprzestanie palenia

	MEŻCZYŹNI(%)	KOBIETY(%)	OGÓLEM(%)
Palacze, którzy próbowali zaprzestać palenia w ciągu ostatnich 12 miesięcy ³	34.7	35.5	35.1
Palacze, którym rzucenie palenia doradzono w placówce opieki zdrowotnej w ciągu ostatnich 12 miesięcy ^{3,5}	41.2	42.5	41.8
Palacze, którzy próbowali rzucić palenie z pomocą środków farmaceutycznych w ciągu ostatnich 12 miesięcy ^{3,6}	25.2	25.2	25.2
Obecni palacze, którzy planują lub rozważają rzucenie palenia ⁴	48.0	53.1	50.1
Obecni palacze, którzy nie zamierzają rzucić palenia	46.2	40.2	43.7

Bierne palenie

	OBECNI PALĄCZE(%)	NIEPALĄCY(%)	OGÓLEM(%)
Dorośli narażeni na dym tytoniowy w domu ⁷	80.9	28.0	44.2
Dorośli narażeni na dym tytoniowy w miejscu pracy ^{8,†}	46.1	26.8	33.6
Dorośli narażeni na dym tytoniowy w lokalach gastronomicznych ^{9,†}	79.5	68.5	72.1

Ekonomiczne aspekty palenia

	W POLSKICH ZŁOTYCH
Średnia kwota wydawana na 20 sztuk papierosów (1 paczka) produkowanych fabrycznie ^{10,11}	9.1
Średni wydatek miesięczny na papierosy ^{10,12}	208.52
OGÓLEM(%)	
Średnia kwota przeznaczana na 100 paczek papierosów jako procent Produktu Krajowego Brutto (PKB) na osobę ¹³	2.6
Obecni palacze, którzy wydają 6,20 zł lub mniej na 20 sztuk papierosów (1 paczka) produkowanych fabrycznie ^{10,14}	7.9

Informacja na temat tytoniu

REKLAMY WYROBÓW TYTONIOWYCH	OBECNI PALĄCZE(%)	NIEPALĄCY(%)	OGÓLEM(%)
Dorośli, którzy zetknęli się z reklamami papierosów w miejscach ich sprzedaży [†]	14.0	13.9	13.9
Dorośli, którzy zetknęli się z reklamami papierosów w mediach ^{15,†}	6.2	7.1	6.9
Dorośli, którzy zetknęli się z jakąkolwiek formą promocji papierosów ^{16,†}	15.3	9.9	11.5
REKLAMY ANTYTYTONIOWE	MEŻCZYŹNI(%)	KOBIETY(%)	OGÓLEM(%)
Obecni palacze, którzy rozważali zaprzestanie palenia pod wpływem ostrzeżeń na paczkach papierosów [†]	15.2	21.2	17.7
OBECNI PALĄCZE(%) NIEPALĄCY(%) OGÓLEM(%)			
Dorośli, którzy zetknęli się z informacjami ostrzegającymi przed paleniem papierosów w telewizji i radiu [†]	60.4	62.4	61.8

Postrzeganie, wiedza i postawy wobec palenia tytoniu

	OBECNI PALĄCZE(%)	NIEPALĄCY(%)	OGÓLEM(%)
Dorośli uważający, że palenie wywołuje poważne choroby	82.3	95.6	91.5
Dorośli, którzy uważają, że wdychanie dymu tytoniowego wywołuje poważne choroby u niepalących	68.8	86.8	81.4
Dorośli uważający, że używanie tytoniu bezdymnego wywołuje poważne choroby	26.8	44.4	39.0

¹ Obejmuje zarówno codzienne, jak i okazjonalne palenie tytoniu (rzadziej niż codziennie). ² Obecnie niepalący.

³ Obejmuje obecnie palących oraz tych, którzy rzucili palenie w ciągu ostatnich 12 miesięcy. ⁴ Obejmuje obecnie palących, którzy planują rzucić palenie w ciągu następnego miesiąca, myślą o rzuceniu palenia w ciągu następnych 12 miesięcy oraz tych, którzy planują rzucić palenie, ale nie w ciągu najbliższych 12 miesięcy. ⁵ Spośród badanych, którzy odwiedzili placówkę opieki zdrowotnej w ciągu ostatnich 12 miesięcy. ⁶ Obejmuje nikotynową terapię zastępczą (np. guma do żucia, plastry, tabletki, inhalatory oraz inne środki zawierające nikotynę), leki na receptę (np. Tabex, Zyban, Champix) i inne środki farmaceutyczne. ⁷ Badani narażeni na dym tytoniowy w swoich domach codziennie, co tydzień lub co miesiąc. ⁸ Spośród badanych, którzy pracują poza domem, zazwyczaj w pomieszczeniach zamkniętych lub zarówno na powietrzu jak i w pomieszczeniach zamkniętych. ⁹ Obejmuje restauracje, kawiarnie, herbaciarnie, bary, puby, kluby nocne, dyskoteki oraz kluby muzyczne. ¹⁰ Na podstawie ostatniego zakupu papierosów produkowanych fabrycznie. ¹¹ Obliczono cenę jednostkową papierosa, a następnie pomnożono przez 20 (liczba papierosów w standardowej paczce). ¹² Średni wydatek na papierosy pomnożony przez średnią liczbę miesięcznie wypalanych papierosów. ¹³ Wysokość PKB na osobę w 2009 roku na podstawie danych ze strony internetowej Międzynarodowego Funduszu Walutowego (IMF) (sprawdzone 24 czerwca 2010 r.). ¹⁴ Obecnie palący, kupujący najtańsze papierosy. W 2009 r. najtańsza paczka papierosów wśród marek z co najmniej 1% udziałem w rynku kosztowała 6,20 zł. ¹⁵ Obejmuje marketing w zagranicznych kanałach telewizyjnych, w zagranicznych gazetach lub czasopiśmie lub w internecie. ¹⁶ Promocje obejmują: darmowe próbki papierosów, papierosy z przeceną, talony na papierosy, darmowe produkty lub zniżki podczas zakupu papierosów, ubrania i inne produkty z nazwą lub logo marki papierosów, wysyłkowe materiały promocyjne. [†] W ciągu ostatnich 30 dni. *Informacja dotyczy osób pełnoletnich (w wieku 18 i więcej lat).

UWAGI: Obecne palenie odnosi się do palenia codziennie lub rzadziej. Pojęcie 'dorośli' obejmuje osoby w wieku 15 lat i więcej. Dane zostały zważone, dzięki temu są reprezentatywne w skali kraju dla populacji wszystkich mężczyzn i kobiet w wieku 15 i więcej lat. Wartości procentowe odzwierciedlają częstość występowania danego wskaźnika w każdej z badanych grup, a nie jego rozkład w obrębie tych grup.

Badanie zostało wsparte finansowo przez Bloomberg Initiative to Reduce Tobacco Use, program Bloomberg Philanthropies. Wsparcie techniczne zapewniły: Centers for Disease Control and Prevention (CDC), Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), Johns Hopkins Bloomberg School of Public Health oraz RTI International. Program badawczy został także wsparty przez CDC Foundation.